

Бойко Світлана Василівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Національний університет харчових технологій*

Бойко Светлана Васильевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов
Национальный университет пищевых технологий*

Bojko Svetlana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance
National University of Food Technology*

Вальорко Анастасія Леонідівна

*студентка
Національного університету харчових технологій*

Валёрко Анастасия Леонидовна

*студентка
Национального университета пищевых технологий*

Valjorko Anastasija

*Student of the
National University of Food Technology*

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

METHODOLOGY FOR ASSESING THE BUSINESS ACTIVITY OF AN ENTERPRISE

Анотація. У статті визначено підходи зарубіжних та вітчизняних вчених до змісту системи показників аналізу ділової активності та основні коефіцієнти, що обчислюються відповідно до даного підходу, розглянуто структурні, динамічні та грошово-потоківі відносні показники для аналізу ділової активності.

Ключові слова: ділова активність, структурні, динамічні, грошово-потоківі відносні показники, інвестиційно-інноваційна активність.

Аннотация. В статье определены подходы зарубежных и отечественных ученых к содержанию системы показателей анализа деловой активности и основные коэффициенты, исчисляемые в соответствии с данным подходом, рассмотрены структурные, динамические и денежно-потокные относительные показатели для анализа деловой активности.

Ключевые слова: деловая активность, структурные, динамические, денежно-потокные относительные показатели, инвестиционно-инновационная активность.

Summary. The article defines the approaches of foreign and domestic scientists to the content of the system of indicators of business analysis and the main coefficients calculated in accordance with this approach, the structural, dynamic and money-flow relative indicators for the analysis of business activity are considered.

Key word: business activity, structural, dynamic, money-flow relative indicators, investment-innovation activity.

Постановка проблеми. В управлінні будь-яким підприємством основним чинником є час. Здатність вчасно, оперативно і доцільно приймати рішення впливає на якість отриманого результату. Сучасний економічний стан підприємств вразливий до зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на діяльність, спричинених економічною кризою країни. Така ситуація вимагає швидкої адаптації та пристосування до змін зовнішнього середовища з метою збереження ділової активності. З огляду на це вагомим значення набуває оцінка ділової активності та методи її оцінки.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової літератури показує, що існує велика кількість способів, методів та підходів до оцінки як ділової активності, так і управління діловою активністю. Питання аналізу ділової активності знайшли відображення в працях таких вчених, як Білик М. Д., Ковальов В. В., Коробов М. Я., Костирко Р. О., Мец В. О., Савицька Г. В., Павловська О. В., Шеремет А. Д.

Метою статті є ознайомлення з підходами до змісту системи показників аналізу ділової активності та методами оцінки ділової активності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження ділової активності є досить важливим та актуальним, особливо на сучасному етапі розвитку економіки України. Від об'єктивності та точності оцінки ділової активності підприємства залежить якість важливих управлінських рішень, які дають змогу не пристосовуватися до змін на ринку, а активно реагувати на відповідну мінливу ситуацію [3, с. 145].

Останнім часом термін «ділова активність» почав більш широко використовуватися у вітчизняній обліково-аналітичній теорії та практиці. Перші визначення цього поняття і методологічні засади його застосування у практичній діяльності належать американським і європейським економістам [6, с. 70–71]. Зокрема, один із найбільш вагомих внесків належить Е. Лінкольну, який у праці «Фінанси підприємств: прикладний аспект» (1925 р.) дав економічну інтерпретацію і алгоритм розрахунку понад сорока аналітичних коефіцієнтів.

Перед розглядом методів оцінки ділової активності необхідно узагальнити існуючі підходи до змісту досліджень в цій галузі прикладної аналітичної роботи (табл. 1).

Проаналізувавши основні підходи до змісту системи показників аналізу ділової активності підприємства зарубіжних та вітчизняних вчених, можна зробити висновок, що Ю. Брігхем, А. Д. Шеремет, Г. В. Савицька, О. В. Єфимова бачать аналіз ділової активності суб'єктів господарювання, перш за все, в показниках оборотності. Слід зауважити, що аналіз оборотності — невід'ємна, але не єдина складова аналізу ділової активності підприємства.

Більш вдалим є підхід В. В. Ковальова, який пропонує оцінювати ділову активність підприєм-

ства враховуючи коефіцієнт стійкості економічного зростання, проводити оцінку динамічності розвитку ринку. Л. І. Ушвицький бере до уваги у своєму підході якісні показники оминаючи кількісні, що може бути причиною значних відхилень у розрахунку ділової активності. Підхід Р. Холта щодо оцінки ділової активності спирається на показники ефективності виробничої діяльності, але не розглядає інші види діяльності підприємства, які є не менш важливим аспектом у розрахунку цього показника. Підхід Дж. К. Ван Хорна базується на розрахунку показників ліквідності [4; 8], які не дають змоги точно оцінити ділову активність організації.

Головна функція будь-якої системи аналітичних показників полягає в перетворенні за допомогою різноманітних алгоритмів вихідної обліково-звітної та нормативно-планової інформації в систему індикаторів, зрозумілих широкому колу користувачів. При цьому аналітичний інструментарій цієї системи (коефіцієнти, рівняння, нерівності, моделі залежності, матриці та ін.) повинен широко використовуватися в обґрунтуванні управлінських рішень.

До системи аналітичних показників можна пред'явити ряд вимог, серед яких ключовими є: релевантність, повнота, достовірність, зрозумілість алгоритмів, інтерпретація. Релевантність означає «належність до справи», доречність використання даних показників. Так, якщо перед аналітиком поставлена мета оцінити ділову активність, то і набір використовуваних показників повинен бути адекватний поставленій меті. Він повинен досить повно описувати основні сторони ділової активності та її найважливіші характеристики [2, с. 38].

Достовірність системи показників означає їх здатність реально відображати стан і основні тенденції ділової активності господарюючого суб'єкта. При цьому методика розрахунку коефіцієнтів та інших показників не повинна викликати істотних труднощів у аналітика. Вони повинні розраховуватися на базі типових документів відповідно до розроблених алгоритмів.

Одна з головних вимог з точки зору економічного аналізу — інтерпретація показників. Йдеться про те, що кожен розрахований показник повинен в тій чи іншій мірі ілюструвати і характеризувати окремий напрямок ділової активності. В результаті використання такої системи показників з'являється можливість оцінки загальної картини ділової активності організації, в тому числі на основі комплексних оцінок, і прийняття зважених управлінських рішень як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами [7, с. 64].

Розглядати та аналізувати ділову активність підприємства необхідно в трьох аспектах: фінансовому, виробничому і комерційному.

Кожен аспект ділової активності пов'язаний з цілями і завданнями, що стоять перед підприємством на стратегічному та тактичному рівнях управління.

Для оцінки ділової активності використовуємо три групи відносних показників: структурні, динамічні і грошово-поточкові. Кожна з цих груп включає в себе показники, що відображають операційну (поточну), фінансову і інвестиційно-інноваційну активність комерційної організації.

Структурні показники побудовані на основі питомої ваги окремих елементів активу і пасиву бухгалтерського балансу. В результаті можна відстежити, у що організація інвестує кошти, що певною мірою свідчить про спрямованість її ділової активності. Так, зокрема, збільшення питомої ваги оборотних активів, і особливо запасів, вказує на розширення поточної діяльності компанії, що свідчить про нарощування її операційної ділової активності. У той час як зростання основних засобів, нематеріальних активів, фінансових вкладень є індикатором довгострокової інвестиційної активності господарюючого суб'єкта.

Динамічні показники відображають інтенсивність і результативність господарської діяльності. Інформаційною базою їх розрахунку є форма № 2 «Звіт прибутки і збитки» і додаток до бухгалтерського балансу форма № 5 (в окремих випадках використовується інформація управлінського обліку). За поточної активності доцільно розраховувати показники оборотності, засновані на виручці, яка відображає

поточний аспект діяльності організації. Оцінку фінансової активності необхідно проводити на основі зіставлення відсотків до отримання та відсотків до сплати, а також приросту статутного капіталу до його величиною на кінець звітного періоду.

Визначити інвестиційно-інноваційну активність можна на підставі коефіцієнта оновлення основних засобів, тобто чим більше основних засобів надходить в розпорядження організації, тим більшу інвестиційну активність вона проявляє. Крім цього, корисно аналізувати коефіцієнт співвідношення витрат на науково-дослідні, дослідно-конструкторські та технологічні роботи до величини сукупних активів. Зростання цього показника прямо пропорційний інноваційної активності господарюючого суб'єкта.

Грошово-поточкові показники є найбільш мобільними і гнучкими індикаторами ділової активності організації. До них відносять: коефіцієнт поточної ділової активності — збільшення цього показника свідчить про здатність організації генерувати грошові кошти; коефіцієнт фінансової ділової активності — характеризує здатність організації залучати грошові кошти із зовнішніх джерел для фінансування своєї діяльності; коефіцієнт інвестиційної ділової активності — характеризує зростання інвестиційних операцій, і, як наслідок, свідчить про інвестиційну активність.

Таблиця 1

Існуючі підходи до змісту системи показників аналізу ділової активності підприємства

Автор	Сутність підходу	Основні показники
А. Д. Шеремет, Г. В. Савицька [9, с. 28]	Ототожнюють ділову активність і оборотність активів та зобов'язань.	Коефіцієнти оборотності капіталу, рентабельність та оборотність капіталу.
Р. Холт [9, с. 13]	Спирається на показники ефективності виробничої діяльності, які вимірюють прибутковність фірми і її здатність використовувати активи.	Прибутковність продажів, валовий прибуток, прибутковність активів, прибутковність капіталу, прибуток на акцію, показники виплати дивідендів і покриття відсотків, рентабельність капіталу.
О.В. Єфимова [7, с. 4]	Акцентує увагу на аналізі операційного циклу.	Період операційного циклу, обороту оборотних активів, середній період обороту грошових коштів і короткострокових фінансових вкладень.
В.А. Лубков [1, с. 13]	Запропонував показники аналізу ділової активності, що враховує внутрішні і зовнішні взаємозв'язки.	Економічна додана вартість, коефіцієнт інвестиційної ділової активності.
В.В. Ковальов [7, с. 7]	Вважає, що ділова активність комерційної організації проявляється в динамічності її розвитку.	Оцінка ступеня виконання планів, норм, нормативів; коефіцієнт стійкості економічного зростання; оцінка динамічності розвитку фірми.
Л.І. Ушвицький [1, с. 5]	Розглядає ділову активність через призму якісних показників.	Становище на ринку; ділова репутація; залежність компанії від великих постачальників.
Дж. К. Ван Хорн [4, с. 17]	Бачить методику оцінки ділової активності в розгляді питання про зовнішнє фінансування.	Показники ліквідності; питомої ваги позикового капіталу, рентабельності, забезпеченості відсотків за кредитами.
Ю. Брігхем [2, с. 8]	Ділову активність оцінює коефіцієнтами якості управління активами, робить наголос на порівняння отриманих коефіцієнтів зі середньогалузевими даними.	Оборотність товарно-матеріальних запасів, середній термін інкасації, оборотність основних засобів, оборотність всіх активів.

По кожному виду ділової активності пропонується розглядати по одному грошово-потоковому коефіцієнту: до операційної ділової активності; до фінансової ділової активності; до інвестиційної ділової активності. Методика їх розрахунку полягає в зіставленні припливу грошових коштів і його відтоку в розрізі облікових видів діяльності (крім інвестиційної) [6, с. 89].

Здатність організації генерувати грошовий приплив у розмірі, що перевищує відтік, є ключовим критерієм її ділової активності. При цьому необхідно уточнити, що за поточною діяльністю перевищення припливу над відпливом має принципове значення, оскільки за рахунок цього профіциту повинні покриватися можливі відтоки по іншим видам діяльності. Якщо ж по поточній діяльності протягом тривалого часу спостерігається відтік грошових коштів і потреби організації в грошових коштах покриваються за рахунок реалізації необоротних або непрофільних

активів, а також постійного нарощення позикових коштів то можливі серйозні фінансові труднощі, аж до банкрутства.

Висновки. Одним із обмежуючих факторів, що призводять до проблем в оцінці ділової активності, є недостатня визначеність поняття, змісту та методології її оцінки. Науковцями та практиками часто використовується це поняття, але в основному воно не розглядається в деталях, неповно або неточно виражається в системі оціночних показників. Це обумовило необхідність удосконалення методологічних основ оцінки та аналізу ділової активності підприємства.

Використання запропонованої класифікації систематизованих показників у процесі комплексної оцінки ділової активності дозволить оцінити весь спектр зусиль, спрямованих на досягнення цілей організації, її розвиток, ефективне використання економічного потенціалу підприємства та розширення ринків збуту своєї продукції.

Література

1. Большой экономический словарь / [под ред. А. Н. Азрилияна]. — М.: «Правовая культура», 1994. — 1376 с.
2. Бриггем Ю. А. Финансовый менеджмент: [учеб. пособ.] / Ю. А. Бриггем, Л. С. Гапенски. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 429 с.
3. Гаркуша Н. М. Сутність ділової активності підприємства за ринкових умов та її види / Н. М. Гаркуша, Т. В. Полюва // Кримський економічний вісник. — 2012. — № 1 (01) грудень. — Ч. II. — С. 145–149.
4. Дж. К. Ван Хорн Основы управления финансами / Хорн Ван Дж. К. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 800 с.
5. Ефимова О. В. Анализ финансовой отчетности: [учеб. пособ.] / О. В. Ефимова, М. В. Мельник. — М.: Омега-Л, 2004. — 451 с.
6. Ковалев А. И. Анализ хозяйственной деятельности предприятия учебник для вузов / А. И. Ковалев. — М., 2001. — 250 с.
7. Ковалёв В. В. Финансы организаций (предприятий) / В. В. Ковалёв. — М.: ТК Велби, Проспект, 2006. — 352 с.
8. Панков Д. А. Современные методы анализа финансового состояния / Д. А. Панков. — М.: Профит, 2004. — 521 с.
9. Холт Р. Н. Основы финансового менеджмента / Р. Н. Холт. — М.: Дело, 1993. — 128 с.
10. Шеремет О. О. Финансовый анализ / О. О. Шеремет. — К., 2009. — 196 с.

References

1. Bolshoy ekonomicheskiy slovar / [pod red. A. N. Azriliyana]. — M.: «Pravovaya kultura», 1994. — 1376 s.
2. Brigghe Yu. A. Finansovyy menedzhment: [ucheb. posob.] / Yu. A. Brigghe, L. S. Gapenski. — M.: Finansy i statistika, 1999. — 429 s.
3. Gharkusha N. M. Sutnistj dilovoji aktyvnosti pidprijemstva za rynkovykh umov ta jiji vydy / N. M. Gharkusha, T. V. Poljova // Krymsjkyj ekonomichnyj visnyk. — 2012. — #1 (01) ghrudenj. — Ch. II. — S. 145–149.
4. Dzh. K. Van Khorn Osnovy upravleniya finansami / Khorn Van Dzh. K. — M.: Finansy i statistika, 2003. — 800 s.
5. Yefimova O. V. Analiz finansovoy otchetnosti: [ucheb. posob.] / O. V. Yefimova, M. V. Melnik. — M.: Omega-L, 2004. — 451 s.
6. Kovalev A. I. Analiz khozyaystvennoy deyatel'nosti predpriyatiya uchebnik dlya vuzov / A. I. Kovalev. — M., 2001. — 250 s.
7. Kovalev V. V. Finansy organizatsiy (predpriyatiy) / V. V. Kovalev. — M.: TK Velbi, Prospekt, 2006. — 352 s.
8. Pankov D. A. Sovremennyye metody analiza finansovogo sostoyaniya / D. A. Pankov. — M.: Profit, 2004. — 521 s.
9. Kholt R. N. Osnovy finansovogo menedzhmenta / R. N. Kholt. — M.: Delo, 1993. — 128 s.
10. Sheremet O. O. Finansoviy analiz / O. O. Sheremet. — K., 2009. — 196 s.